

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

In dit nummer

Kunst - J.M. de Jong Petrus' preek op Pinksteren	575	Wandelen met God - K. van den Geest Op zoek naar jezelf?	582	Lied van de week - J. Smelik Gezang 104: Dit is de dag, dit is het uur	589
Kerkelijk leven - J. Meerveld Catechese in beweging 2	578	Achtergronden - R. Vellinga Bemoediging midden in het leven 2	584	Uit de kerken Persbericht Ingezonden	
Meditatie - E. Brink Overvloedig	581	Samenlevin - J. Westert Voorzichtig omgaan met gewetensbezwaren	586		

Petrus' preek op Pinksteren

Een uiterst strenge apostel Petrus roept zijn diepgetroffen toehoorders op, zich te laten dopen. Deze gebeurtenis uit het evangelie van Pinksteren schilderde de Italiaanse meester Tommaso di Cristofano Fini (1384-1447), bijgenaamd Masolino, omstreeks 1425 in de Brancacci-kapel van de Santa Maria del Carmine in Florence.

J.M. de Jong ■

Onbekend

Wie een bezoek aan de Italiaanse kunststad Florence brengt, komt onder de indruk van het grote aantal mozaïeken en fresco's met bijbelse en christelijke voorstellingen in de kerken van deze stad. In het centrum vragen de Dom, de doopkapel en de San Lorenzo alle aandacht. Aan de overkant van de rivier de Arno bevinden zich nog twee kerken, die een bezoek meer dan waard zijn. Hoog op de heuvel ligt de prachtige romaanse San Miniato al Monte. Maar verscholen tussen de vaak matig onderhouden huizen van het Oltr'arno staat de eveneens aan de buitenkant niet bijzonder fraaie Santa Maria del Carmine. Kom je echter via de zijingang en de kloostertuin in de Brancacci-kapel van deze kerk, dan krijg je een van de fraaiste serie fresco's te zien die Florence rijk is.

In 1387 begon de bouw van deze kapel in opdracht van de familie Brancacci. In 1423 kregen de 40-jarige Masolino en zijn 22-jarige collega Masaccio (1401-1428) de opdracht om het interieur te voorzien van scènes uit het leven van de apostel Petrus. Zij kregen de klus voor ongeveer tweederde af. Filippino Lippi (1457-1504) voltooide een halve eeuw later het project in de stijl van Masaccio.

Perspectief

Masolino en Masaccio behoorden tot de eerste kunstenaars die *perspectief* toepasten in hun schilderijen. De omgeving waarin de menselijke figuren geplaatst zijn, straten met huizen of een landschap met bomen of bergen op de achtergrond, wordt naar achteren toe regelmatig kleiner. Hierdoor lijkt het alsof mensen en dingen in een natuurlijke ruimte zijn opgenomen. Masaccio kreeg dit overigens veel overtuigender voor elkaar dan Masolino. Vandaar dat men heel lang gedacht heeft dat Masaccio de leerling was die zijn meester Masolino overtrof en het door de laatste begonnen werk voortzette. Na

de restauratie van de kapel (1984) is het duidelijk geworden dat het een goede samenwerking tussen twee bevriende kunstenaars betrof. Masaccio heeft kans gezien de menselijke figuren in de perspectief te betrekken. Personen die verder weg zijn heeft hij in verhouding tot de omgeving eveneens kleiner gemaakt. Bij Masolino is dat veel minder het geval.

Emoties

In de toespraak van de heilige Petrus (2m47 hoog en 1m68 breed) zien we links de apostel staan. Met overtuiging wendt hij zich tot de verzamelde menigte. Met zijn linkerhand houdt hij zijn mantel omhoog, alsof hij nog maar net naar buiten is gekomen. Met zijn rechterhand maakt hij het spreekgebaar: *luister naar mijn woorden en neem ze ter harte* (Hd. 2:14). Hij kijkt zijn publiek bijzonder streng aan. Achter hem staan een aantal figuren, die nogal neutraal kijken. Het lijkt alsof de woorden van de apostel hun niets doen. Het groepje staande mensen rechts, luistert gespannen toe. Vooraan in de menigte zien we de woorden van Petrus effect hebben. Mannen en vrouwen zitten op hun hurken en vertonen allerlei emoties. Sommigen kijken verschrikt, anderen buigen vol spijt hun hoofd als ze de apostel horen zeggen: *deze Jezus hebt u door heidenen laten kruisigen en doden* (Hd. 2:23).

De compositie van Masolino is eenvoudig opgebouwd. De personen zijn in drie compacte groepen verdeeld. Daardoor blijft de ruimtewerking beperkt. Vooral de licht- en schaduwwerking, en de overlapping van de personen brengt diepte in het schilderij. Onderin de voorstelling zien we duidelijk hoe Petrus met twee voeten op de grond staat. Masolino heeft de linkervoet hoger in het vlak gezet, waardoor er een suggestie van afstand ontstaat.

De bovenste helft van de voorstelling is een met bomen begroeid berglandschap, dat echter nogal schaduwwijk is en daardoor een nogal

vlakke achterwand vormt. Alleen linksboven zien we de toppen van de heuvels naar de verte toe steeds lichter worden en daardoor verder weg zijn.

Masolino heeft allerlei typen mensen weer-gegeven, *vrome Joden, die afkomstig waren uit ieder volk op aarde* (Hd. 2:5). Hij heeft daarvoor gebruik gemaakt van diverse figuren uit zijn eigen omgeving. Soms zijn ze heel traditioneel, zoals de monnik rechts in zijn witte pij en met tonsuur. De vrouw vooraan in de donkerblauwe mantel, die vol overgave de apostel aanstaart, lijkt wel weggelopen uit een Mariavoorstelling. De figuren achter Petrus zijn daarentegen heel actueel: ze zien er uit als Florentijnse burgers uit die tijd. De forse man rechts is een karmelieter monnik. Hij is wel heel erg nadrukkelijk aanwezig, en staat zelfs helemaal vooraan in de ruimte van het schilderij. Wellicht was hij een leidinggevende van het klooster waarbij de kapel behoorde, mogelijk medeverantwoordelijk

voor het decoratieprogramma van deze muurschilderingen.

Jan de Jong geeft les in kunstvakken aan de GS Randstad in Rotterdam en doceert kunst- en cultuurwetenschap aan de EH te Amersfoort.

noot:

1. Een fresco is een wandschildering, gemaakt met waterverf in de nog natte kalklaag.

‘Een behartigenswaardige bijdrage’?

Zo noemt u, redactie, een artikel dat ds. H.J. Messelink schreef in het *Gereformeerd Kerkblad* van 140407 en dat u integraal in uw blad van 300407 overnam. Het tweede deel van dat artikel regardeert mij. Ds. M. geeft daarin verkeerde in- en voorlichting over wat ik schreef over de uitspraken van de jongste GS over *Huwelijk en Echtscheiding*. Door op de zaak geheel niet in te gaan, maar slechts te klagen over de *toonsetting*. Terwijl die juist gevolg was van die *uitspraken*. En in het licht van die uitspraken te lezen zijn. En dan een heel ander licht krijgen dan ds. M. erop werpt. Hij had bij een eerdere hoofdredacteur van *De Reformatie* in de leer moeten gaan. Die altijd zijn opposenten citeerde en daarna bestreed: prof. dr. K. Schilder. Over wiens toon stelselmatig geklaagd werd, terwijl men vaak op de zaken die hij bekritiseerde niet of nauwelijks inging. Ds. M. noemt *helemaal niets* van wat ik te berde bracht. Zodat de lezers kunnen gaan denken dat ik zomaar wat schreeuwde.

En dat terwijl ds. M. als lid van het deputaatschap *H en E* helemaal op de hoogte moet zijn geweest van wat ik de jongste GS uitvoerig als bezwaren tegen de door ‘zijn’ deputaatschap voorgestelde uitspraken allemaal aanvoerde. En dat ook nog terwijl ik publiek met mijn boekje *Teleurstellende uitspraken uit ‘Amersfoort’ en van elders* mijn mening ook over Amersfoorts uitspraken over *H en E* openbaar maakte.

Ds. M. kome op zijn artikel terug. Zó, zoals hij het in zijn artikel deed, kom je samen geen stap verder. Integendeel: raak je met elkaar achterop.

J.M. Goedhart

Naschrift

Voor zover onze overname van het artikel van ds. Messelink de indruk zou hebben gevestigd dat ds. Goedhart ‘zomaar wat schreeuwde’ zonder daarbij op de inhoud van de Amersfoortse besluiten in te gaan, is het goed dat hij het beeld hierbij heeft aangevuld. Inderdaad heeft ds. Goedhart de besluiten meermalen op inhoudelijke gronden bestreden.

Toch neemt dit niet weg dat wij de opmerkingen van ds. Messelink nog steeds ‘behartenswaardig’ vinden. Hij citeert wel degelijk, namelijk de vergaande *bewoordingen* waarin ds. Goedhart zich uitliet over die besluiten. Wij zijn het met ds. Messelink eens dat deze bewoordingen ‘buiten alle proporties’ waren, ook als wij daarbij beseffen dat zij stonden tegen de achtergrond van gemotiveerde inhoudelijke bezwaren. Zelfs een beroep op K. Schilder wist niet uit dat er ook normen zijn voor de toon waarop wij schrijven en spreken.

A.L.Th. de Bruijne, eindredacteur a.i.

Catechese in beweging 2

In het vorige artikel hebben we geschreven over wat het inhoudt om leren als aangrijpingspunt te nemen bij het nadenken over catechese.

Past dit wel als het gaat om onderwijs vanuit Gods Woord? Staat op deze manier de catechisant niet centraal in plaats van bijvoorbeeld de leer van de kerk?

J. Meerveld ■

Het zijn vragen die in een visie op catechese beantwoord moeten worden. Daarbij is het je taak je te verdiepen in de theologische achtergronden. Vragen die daarbij aan de orde komen zijn: wat is in de Bijbel te vinden is als het gaat om het doel van het onderwijs en wat kun je leren van de manier waarop het werd gegeven?

Een visie is niet rechtstreeks uit de Bijbel af te leiden

Daarbij ben ik me er van bewust dat bij het formuleren van theologische achtergronden er sprake is van keuze. Het is mijn ervaring dat je gedeelten uit de Bijbel kiest die aansluiten bij je visie, die mogelijk eerder uit bijv. pedagogische of

Er moet meer dan klankovereenkomst zijn

Soms werd wel heel direct geredeneerd en een op het oog vanzelfsprekende link gelegd tussen wat in de Bijbel staat en de praktijk. Memoriseren van catechismusvragen en –antwoorden werd bijvoorbeeld nogal eens gelegitimeerd vanuit teksten als Deut. 6:7: 'gij zult het uw kinderen inprenten' en Hosea 4:6: 'mijn volk gaat verloren door gebrek aan kennis'. Maar gezien de context van deze teksten zijn er veel sprongen nodig om uit te komen bij het uit het hoofd leren van teksten. Wie de context van de teksten er bij betreft, zal ontdekken dat het wat complexer ligt. In Deuteronomium gaat het over de geboden van God, geboden die het volk in het beloofde land moet

het vorige artikel hebben aangeduid met integratieniveau. Het gaat om kennis die men zich doorleefd eigen gemaakt heeft en die sturend is voor het leven en de omgang met God.

Gaan van weg

De genoemde Bijbelgedeelten ondersteunen de theologische beschouwing dat 'leren' betrekking heeft op het leren gaan van een weg. Voor het gaan van deze weg heb je een richtingwijzer nodig, de Thora en wijsheid. Dit is iets wat duidelijk wordt in een Bijbelboek als Spreuken. Genoemde elementen zijn ook terug te vinden in het onderwijs van de Here Jezus. Het is met name J. Fietz geweest die hierop gewezen heeft. Wat hem er toe brengt om navolging, waarin ook het gaan van een weg zit, de weg als discipel achter Jezus aan, tot een centraal item van het onderwijs te maken. Naar mijn mening wijst Fietz hier op een heel wezenlijk punt voor een visie op catechese. Maar vanuit de visie op leren is van belang dat ook hier weer blijkt dat leren in een bredere context opgevat moet worden dan het leren van begrippen. Het gaat ook hier om kennis die functioneel toegepast moet worden in het leven van elke dag door volgelingen van de Here Jezus. Het is de Here Jezus zelf die daar ook op gewezen heeft. In Matteüs 28 krijgen de discipelen de opdracht alle volken te maken tot leerlingen van de Here Jezus, 'en hun te leren dat ze zich moeten houden aan alles wat ik jullie opgedragen heb'. (Matt. 28:20) Het blijkt steeds te gaan om kennis die vertaald moet worden in gedrag en houding.

het gaat ook hier om kennis die functioneel toegepast moet worden in het leven van elke dag

onderwijskundige kennis voortkomt, dan dat je redeneert vanuit de norm en vandaar uit tot een beschouwing komt. Het is veel meer een kwestie van verantwoorden dan van deductief afleiden. En ook iets wat dóór-gaat, omdat nieuwe ontdekkingen, bijv. in de leerpsychologie, ook weer een nieuw perspectief kunnen bieden om naar leren in de Bijbel te kijken. Maar de beweging omgekeerd kan ook. Dat je door kenmerken van leren en onderwijzen in de Bijbel aan het denken gezet wordt over het onderwijs nu.

naleven op basis van ontzag voor de Here. De ouders moeten zich die geboden eigen maken, die moeten ze zelf in hun hart geprent hebben (vs 6). En het inprenten bij hun kinderen door er steeds over te praten, op elk moment van de dag en ze zichtbaar te maken op afschriften. En de bedoeling van de profeet Hosea komt mogelijk in de Nieuwe Bijbelvertaling beter tot zijn recht door de formulering: 'Mijn volk komt om doordat het met mij niet vertrouwd is'. Het gaat in beide gevallen niet om memoriseren op zich, maar juist om die diepere laag, die we in

Leraren in de Bijbel

Afgezien van de uitleg van de woorden in verband met onderwijzen en leren, zijn er ook andere gegevens die overweging vragen. Te denken valt aan de praktijk van het onderwijs in de Bijbel. Daarbij kun je de vraag stellen: wat kun je leren van 'leraren' en onderwijssituaties, die in de Bijbel zelf voorkomen?

Dan valt bijvoorbeeld op dat een profeet als Ezechiël erg creatief was en wat meer durfde dan menig catecheet. Hij gebruikte drama in zijn onderwijs om het beleg van Jeruzalem uit te beelden op zo'n manier, dat niemand de boodschap kon ontgaan (Ez. 4). En iemand als Jeremia met zijn aarden kruik, die hij publiek stukgoot (Jer. 19) of met zijn houten en later ijzeren juk (Jer. 27), paste de principes van het aanschouwelijk onderwijs prima toe.

Onderwijsstijl van Jezus zelf

Ook van de onderwijsstijl van de Here Jezus zelf valt veel te leren. Uniek was Hij als het gaat om het gezag waarmee Hij sprak. Maar eerder genoemde Fietz wijst ook nog op iets anders: in tegenstelling tot de Farizeeën, die in hun onderwijs het denken tot rust brachten, is het effect van Jezus onderwijs vaak dat mensen onrustig werden, uitgenodigd werden om een antwoord te geven op het onderwijs en een geloofsbeslissing moesten nemen.

Deze voorbeelden geven aan dat onderwijs vaak heel confronterend en uitnodigend werd gegeven. De mensen werden er mee aan het werk gezet. Het gaat hier niet om het opslaan van feitenkennis op zich, maar om kennis die je raakt, waar je over nadenkt en zoekend mee bezig bent. Het is kennis die je actief maakt.

Paulus in zijn brieven

Paulus' schrijven van brieven aan bepaalde gemeenten kan gezien worden als een vorm van (schriftelijk) onderwijs. Wat hij schrijft in zijn brieven sluit vaak aan bij het eerdere onderwijs dat hij of zijn medewerkers gegeven hadden. En dan blijkt dat de mensen, ook als ze niet uit de Joodse traditie komen, vaak goed op de hoogte zijn van de Schriften. Het onderwijs hierin, aangevuld

met de vervulling in Christus, zal een kernpunt geweest zijn in zijn onderwijs. In de brieven gaat hij vaak in op de concrete vragen die leven in de gemeente. Daarbij is ook kenmerkend dat zijn onderwijs niet blijft steken op het cognitieve niveau. Er is vrijwel altijd een link naar het morele niveau, maar op een manier dat het theologische en het morele in elkaar overgaan en met elkaar verbonden zijn. En hij werkt aan wat samenvattend genoemd kan worden: *onderscheidingsvermogen*. Daarmee kunnen de mensen de situatie waarin zij nu verkeren plaatsen in het licht van Gods plan. Daarbij gaat het om het geleerde toe te passen in de eigen situaties waarin de mensen leven.

Leren is een sociaal gebeuren: wederkerig

Leren is bij Paulus een sociaal gebeuren. Opvallend daarin is dat Paulus regelmatig zichzelf als voorbeeld stelt. Als voorbeeld van de impact van de boodschap op heel zijn mens zijn. In moderne termen: Paulus zet zichzelf bewust in als identificatiefiguur. Maar niet in de vorm van een richtingsverkeer. Want de leermeester kan ook leren van de leerlingen. In het begin van zijn brief aan de Romeinen zegt hij (1:11-12): 'Want ik verlang er naar u te ontmoeten en u te laten delen in een geestelijke gave, om u te sterken, of liever, om door elkaar bemoedigd te worden: ik door uw geloof en u door het mijne.' Deze tekst zou heel goed passen bij mensen die het wederkerig leren benadrukken, een gedachte trouwens die op meer plaatsen in de brieven van Paulus voorkomt:

- onderricht en vermaan elkaar met alle wijsheid (Kol. 3:16) ;
- wanneer u samenkomt, draagt ieder wel iets bij: een lied, een onderwijzing. (I Kor. 14:26).

In dit verband is ook te wijzen op Galaten 6:6: 'Hij die onderricht wordt in het woord, dele van alle goed mede aan wie dat onderricht geeft'. In de Nieuwe Bijbelvertaling wordt net een ander accent gelegd: 'Wie onderwezen wordt, moet al het goede *dat hij leert*, met zijn leermeester delen'. Ik ben niet in staat om te beoordelen of dit accent ingeven is door de Griekse tekst, dat laat ik

graag aan deskundigen over. Maar wat hier staat: 'delen van het goede dat je leert', spoort prima met een visie dat het bij leren gaat om het verwoorden en delen van wat je je eigen gemaakt hebt.

Bekeken vanuit de leertheorie

Afgezien of het door deze teksten te funderen is, de gedachte is boeiend en waardevol: in het onderwijs in de catechese ben je bezig met zaken waarvan jezelf ook leert. En wat is mooier dan een goed gesprek met je catechisanten waardoor je zelf bemoedigd wordt en kunt groeien in geloof. Dat je als catecheet niet alleen hoeft te geven, maar ook mag

de leermeester kan ook leren van de leerlingen

ontvangen.

In het vorige artikel heb ik een paar kernwoorden genoemd die te maken hebben met leren. Wat helder wordt, is dat bij de voorbeelden uit de Bijbel die we hebben besproken ook geconstateerd kan worden dat leren veel breder opgevat moet worden dan memoriseren, onthouden of begrijpen. Juist die andere lagen, dat het iets van je zelf moet worden (integreren) en dat je de verkregen kennis in allerlei situaties moet toepassen, niet alleen op cognitief niveau, maar in het leven zelf.

En het zou jammer zijn om deze gegevens te laten liggen in een visie op catechese.

Hans Meerveld is docent didactiek van de catechese in Kampen (TUK) en Zwolle (GH) en projectleider van het catecheseproject [Follow Up](#).

noot:

1. Zie: J. Fietz, *Het agogisch moment in het pastoraal optreden*, Kampen, 1968, hoofdstuk II, 10 De modus van de didache. In mijn artikel *Aanzet voor een visie op catechese in de Reformatie* van 9 april 2005 ben ik hier uitgebreider op ingegaan.

Zendtijd voor kerken

Op D.V. zondag 3 juni wordt een kerkdienst uitgezonden van de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt in Zwolle-West (Nederland 2, 09.00 uur). In deze dienst vanuit de Fonteinkerk spreekt ds. Gert Zomer over het thema 'God zoekt mens' aan de hand van 1 Samuël 3. Muzikaal wordt er meegewerkt door de Cantorij van de Gemeente, Alie Zomer (vleugel), Maarten van Loon (orgel), Dorienke van Dijk en Hanneke Zomer (viool), Carinne Duits (dwarsfluit) en Matthijs Tempelman (djembé). Een mime-spel wordt uitgevoerd door Marlies Bouwman en Inge Slager.

God zoekt mens

Soms heb je dat wel eens; je praat met iemand, maar je hebt het gevoel dat het niet overkomt. In de klas bijvoorbeeld, als leraar: je kunt net zo goed tegen stoelen en banken praten. Dan kun je beter ophouden, want de boodschap komt toch niet door. Je breekt er niet doorheen. Dat gevoel moet God ook wel eens hebben bij ons, mensen. Hij wil een boodschap kwijt, maar het komt niet over. Misschien herken je dat; er ligt een dikke laag stof over je leven. Woorden van God kunnen dan niet overkomen; ze ketsen ergens op af. Hoe breekt God nu door deze blokkade heen? Hierop wordt een antwoord gegeven in deze kerkdienst.

Na afloop van de uitzending is er gelegenheid om met leden van de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt in Zwolle - West na te praten via 035-6727373. Op hetzelfde telefoonnummer is een dvd, video, of tekst verkrijgbaar. U kunt hiervoor ook schrijven naar Stichting Zendtijd voor Kerken, Postbus 94, 1200 AB Hilversum. Voor meer info, zie www.zvk.nl en/of www.fon-teinzwolle.nl.

uit de kerken

Zeewolde (sectie Oost) - beroepen: R.P. Heij te Driebergen-Rijsenburg

Gees - wijziging: de aanvangstijd van de morgendienst is veranderd wegens verbouwing van het eigen kerkgebouw. De diensten worden gehouden in het gebouw van de PKN, Dorpsstraat 83, aanvang 9.00 uur

HOOFDREDACTEUR:

Prof. Dr. B. Kamphuis

EINDREDACTEUR a.i.:

Dr. A.L. Th. de Bruijne

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Dr. E.A. de Boer, Prof. dr. S. Griffioen,
Drs. I.D. Haarsma, Prof. Dr. G. Kwakkel, Drs.
B. Luiten, J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, J.M. de Jong, Ds. G. Riemer,
Dr. J. Smelik, Drs. H. Veldman

BESTUURSLEDEN STICHTING

DE REFORMATIE:

A. Verhoeff (voorzitter),
Drs. B. Bos (secretaris),
F.H. Haveman (penningmeester)

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.

Uitgever: Print Media bv, Bedum
Technische realisatie:
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE EN

ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

€ 49,95 per jaar
studenten € 19,50;
buitenland € 130,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december
- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-
nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-
rom verkrijgbaar bij de Chr. Blin-
denbibliotheek voor blinden en
slechtzienden. Tel. (0341)-565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl

Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de
uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191

Overvloedig

Op deze berg richt de HEER van de hemelse machten
voor alle volken een feestmaal aan:
uitgelezen gerechten en belegen wijnen,
een feestmaal rijk aan merg en vet,
met pure, rijpe wijnen.

E. Brink ■

Op deze berg vernietigt hij het waas
dat alle volken het zicht beneemt,
de sluier waarmee alle volken omhuld zijn.

Voor altijd doet hij de dood teniet.

God, de HEER, wist de tranen van elk gezicht,
de smaad van zijn volk neemt hij van de aarde weg
- de HEER heeft gesproken.

Jesaja 25:6-8

Als we het heilig avondmaal eens tijdens een uitgebreide maaltijd zouden vieren, zou het feestelijk karakter van de heerlijke gedachte-nis dan niet op een natuurlijke wijze aan bod komen? Zijn wij er niet op achteruitgegaan? In de oude bedeling waren de gelovigen rijkelijc bedeeid met offermaaltijden. Feestelijke gebeurtenissen waarbij je de gast van de Heer zelf was. Eten voor het aangezicht van de Heer, heette dat. Telkens werd de nadruk gelegd op het gemeenschap oefenen met Hem als een vreugdevolle aangelegenheid.

Jesaja geeft uitzicht op de toekomst. Een feestmaal wordt aangericht voor alle nationaliteiten. Nu mogen niet alleen de bevoor-rechten uit Israël plaatsnemen. Ieder volk is ruimschoots vertegenwoordigd. Want velen zullen komen en aanliggen van oost en west, met Abraham, Isaak en Jakob. Deze tafel-gemeenschap getuigt van een hechte band die niet verbroken kan worden. Er komt ook geen einde aan. De tafels staan boordevol. Overvloedig, van al het goede voorzien. Kostelijk eten en uitgelezen wijnen staan uitgestald. Het eten druipend van vet (een lekkernij voor een oosterling). Wijn door de jaren heen rijpt. Als God zelf Gastheer is, wordt het geen karig maal. Maar een diner waar een restaurant met vijf sterren in de Michelinids niet aan kan tippen. Het beste van het beste. Echt iets voor fijnproevers.

Het wordt onbekommerd genieten! Dat kan, omdat de dood is opgeslokt. De dood is de grote verslinder. Die doet niets anders dan mensen verslinden, complete volken verslinden. Maar er komt een dag waarop de grote verslinder zelf verslonden wordt. Naar dat moment zijn alle volkeren op weg. Nu dragen ze nog een rouwgewaad als een grauwe sluier. De dood omhult hen nog, maar eens wordt de grote slokop zelf verorberd. Dan is de dood verzwolgen en de rouw voorgoed verdwenen. Tijdelijke rouw vervangen door eeuwige trouw.

Het wordt volop genieten van de liefdesband met Christus, die Heer en Meester is van alle volken. Intens genieten van de onderlinge band met elkaar. Wat een vooruitzicht! Dat zie je alleen met de ogen van het geloof. Wat een voorsmaak! Wij genieten aan de avond-maalstafel een voorsmaak van de overvloed van vreugde die Hij heeft toegezegd. Dat beleef je nu al door de gelovige verbinding met Hem. Als ik het begin van eeuwige vreugde in mijn hart kan voelen, waarom zou ik dat begin van de vreugde ook nu al niet proeven?

Ds. Egbert Brink is predikant van de Gereformeerde Kerk te Waddinxveen.

Op zoek naar jezelf?

Ik ben op zoek naar een diepere persoonlijke beleving van mijn geloof. De kerkdiensten en preken spreken me niet meer zo aan; het is allemaal zo afstandelijk en onpersoonlijk. Bij de Pinkstergemeente voel ik veel meer die warmte en dat spontane.

K. van den Geest ■

Wat ging hier mis?

Het zijn geen jongeren die deze dingen zeggen. Ook wel: diverse jongeren van begin twintig vinden het ook niet zo in de kerk. Maar wat opvalt is dat het vaak gaat om mensen van eind dertig of halverwege de veertig! Mensen met al opgroeiende kinderen. "Ik kom nu echt los van m'n opvoeding. Al dat gereformeerde gedoe vind ik maar beklemmend, ik wil dat van me afgooien. Ik zoek een stuk openheid, die ik in de kerk vaak mis."

Dit is zeker herkenbaar. Is er in de kerk niet soms een beklemmende sfeer van elkaar de maat nemen? In het verleden is dat er in gesloten en die oude jas trek je nog niet zo maar uit. Open met elkaar omgaan zit ons niet altijd zo in het bloed. Lange tijd is in de kerken het geloven zelf bepaald geweest door (de visie op) de kerk. Niet Christus maar de kerk stond centraal. Zeker, onze 'vaders' zagen de kerk als onmiddellijk verbonden met Christus zelf. Dat was hun 'spiritualiteit', hun eigen band met God.

Maar dit is anders. Ineens is gerefor-

mdat het om mensen gaat, die al een heel gezin hebben en allerlei verantwoordelijkheden dragen, vraag je je af: wat gebeurt hier? Hoe kan het, dat je al je hele leven in de kerk zit en nu nog moet beginnen met een persoonlijke relatie met God te zoeken? Wat is hier mis gegaan? Hoe kan het, dat je niet in staat bent tot relativering. Waarom moeten gereformeerd kerkzijn en geloven het nu ontgelden bij je eigen gemis aan persoonlijk doorleefd geloof?

Je opvoeding beleven en aanvaarden

Dit artikel is geen analyse maar is geschreven vanuit pastorale waarnemingen. Het gaat over hoe mensen het geloof beleven, hoe ze een positieve relatie kunnen opbouwen met het geloof zoals dat in de kerk wordt gevoed en aangereikt. Goede herderlijke zorg betekent, dat je een bepaald signaal duidelijk opmerkt. En dat is de link die men legt met de eigen opvoeding. Met verlangen naar dieper geloof is niets mis, sterker nog, het is heerlijk als mensen verlangen dichter bij de Heer te

leven. Maar dan ineens is het de kerk die men daarin als hindernis ervaart. 'Door de gere-

formeerde kerk en manier van geloven heb ik geen persoonlijke band met God kunnen krijgen.' En passant wordt er ook nog verwezen naar de opvoeding thuis: het was altijd normatief, meer op kennis gericht dan op gevoel.

Wacht even, komt hier niet de aap uit de mouw? Is het nu de kerk waardoor je God niet echt in je leven als dichtbij hebt leren ervaren? Of

was er thuis in het gezin waarin je opgroeide een sfeer waarvan je je los moet maken? Licht het probleem wel echt in dat gereformeerde geloven? Of ligt het meer in de *manier* waarop dat geloof in de opvoeding werd *vertaald*? Of nog anders: *achteraf beleefd*!

Dat laatste zou wel eens kunnen betekenen, dat onze tijd mensen helpt om alsnog aan het denken te gaan. Men wordt zich plotseling bewust van een soort achterstand: ik heb nooit leren voelen, ik heb eigenlijk niet echt ruimte gekregen voor de beleving van het geloof. Zulke gedachten ontstaan juist in een tijd waarin alles *draait* om gevoel en ervaring! Waarin jongeren volwassenen uitdagen om een stuk echtheid te laten zien. Wat denk en voel je nu eigenlijk *zelf*? Weét je dat eigenlijk wel echt? Heb je eigenlijk wel geleerd dat zelf onder woorden te brengen? Dit soort vragen brengen sommigen in een crisis. Zo'n crisis is niet verkeerd, het kan een kans zijn, een moment om te groeien. Mits je er volwassen mee om kunt gaan. En niet in een soort puberale reactiehouding schiet: weg met dat oude keurslijf! Want wat gooi je dan weg? En gooi je dan wel het juiste stuk ballast overboord? Of gooi je eigenlijk de inhoud zelf in zee? Daarom rijst de vraag: als je ineens meent alles overboord te moeten gooien, is dat eigenlijk wel een volwassen actie?

Pampergeloof

Het zou wel eens kunnen zijn, dat dit veel verklaart van de huidige zoektocht naar 'persoonlijk geloof', het werk en de gaven van de Geest, etc. Daar komt nog iets bij. Voor onze vaders was geloven vooral: roeping, verantwoordelijkheid, dienstbaarheid, ingeschakeld worden in Gods

deze mensen hebben herderlijke steun en zorg nodig

meer zelf niet meer goed. Mensen die nieuwe 'spiritualiteit' zoeken, gooien soms ineens zo maar ook alles wat waardevol was weg. Daar gaat-ie: de kinderdoop, de leer van de uitverkiezing, de gereformeerde visie op de Bijbel (verhouding Oude en Nieuwe Testament, de eenheid van de verbonden, de plaats van Israël in verband met de eindtijd), en zo meer.

verbond en koninkrijk. Vanuit die overtuiging hebben velen zich intensief ingezet voor kerk, staat en maatschappij. Je kent het cliché: de vaders die nooit thuis waren, altijd in touw voor Gods Zaak. Maar wel degelijk deden ze dat vanuit een diepe levensovertuiging, noem het 'spiritualiteit' of geloofsbeleving! Een overtuiging die betekende, dat je daar offers voor bracht, ook in je gezin.

Wat zie je nu? Iemand wordt gekozen tot ouderling maar vraagt ontheffing. Want, zegt hij, mijn gezin is nummer één (is dat: mijn eigen vader was altijd weg voor de kerk?). En een vrouw, moeder van een gezin: ik ben met een opleiding begonnen, nu geen tijd voor bezoekjes in de gemeente, ik kom eindelijk toe aan mezelf, aan mijn eigen ontplooiing. Weer een ander: we doen het even rustiger aan, 's zondagsmiddags willen we graag tijd hebben voor elkaar, de middagdienst slaan we over. We zijn zo druk, met allebei een baan. De kinderen hebben ook recht op aandacht. Worden hier wel de juiste keuzes gemaakt? Waar zijn die offers, gebracht uit geloof? Wat moet er in je leven op nummer één staan, wat stáát er echt op nummer één? Pleit ik daarmee opnieuw voor die vaders-mannenbroeders die nooit in hun gezin waren? Absoluut niet! Wel stel ik de vraag: slaat de balans niet door naar de andere kant? De kant van: *bezig zijn met jezelf?*

Kan het ook zijn, dat er heel wat 'vlees en wereld' zit in veel van al die belangstelling en aandacht voor geloofsgroei, gevoel, en ervaring van het werk van de Geest? Wat is dat: meer tijd voor jezelf, meer aandacht voor elkaar? Dat klinkt mooi, maar zijn we nog wel echt bereid tot offers, hoe ver willen we nog gaan voor Gods Zaak? Speelt hier niet een hele dosis feelgood-factor-10 mee? Iemand zei het onlangs zo: die jonge mensen (het ging toen over jongvolwassenen), hebben die wel ooit poepluiers staan spoelen? Hele pakken pampers worden er aangewend voor het huidige kind. Het moet allemaal glad en soepel lopen in het leven: kinderen oké, maar ons werk moet door kunnen gaan, en liefst ons vrije leventje ook. En ja, dan ben je 's avonds toch op, en in het weekend toe aan even wat anders dan alweer een verplichting (naar de kerk, twee keer nog wel). En gaat er even wat mis, dan is het ook goed mis. Weinig

geloofskracht om ook maar enige oneffenheid of tegenslag op te vangen. Pampergeloof, zei ze schamper en misschien wat ongenueanceerd. Geldt hetzelfde niet voor die 40-plus-

pleit ik daarmee opnieuw voor die vaders-mannenbroeders die nooit in hun gezin waren?

sers? Zijn velen niet bezig met een soort inhaalslag? Ik doe het niet voor het geld hoor, meer voor de waardering, zegt de vrouw die pas na haar veertigste wakker werd en begon na te denken. Maar je merkt hetzelfde gebrek aan bezieling en draagkracht: nu even niet, is de verzuchting als ze voor een taak gevraagd wordt. Ik kom nu eindelijk aan 'mezelf' toe.

Een kerk waarin je Christus zelf ziet

Hoe bezielen we elkaar? Wat kun je mensen die zo intens met zichzelf bezig zijn bieden? Erken dat mensen intens druk zijn. Ze doen dat zelf, dat is waar. Maar besef wat de gevolgen zijn: gebrek aan diepgang in geloofsleven, bidden en omgang met de Heer staan onder druk, rust en tijd voor gebed zijn schaars. Kerkdiensten zijn bijna de enige schaarse uurtjes van aandacht. Geen wonder dat je zoekt naar iets wat direct 'kickt'. De snelle hap uit de muur gaat er nu eenmaal makkelijker in. Moet je dus die diensten oppimpen? Zeker, je moet niet veronderstellen dat je mensen alleen maar kunt aanspreken met wijzen op de norm: God roept je, je hoort hier te zijn. Dus zal vooral de *inhoud* het moeten doen. En inhoud, dat is ook de vorm: de manier waarop we de boodschap brengen en het kader waarin die boodschap staat. Een aansprekende dienst, mooie liederen, goede muziek, het doet allemaal mee.

Maar we moeten een spaatje dieper gaan. Mensen die zo op zoek zijn, hebben behoefte aan begrip en steun. Afwijzing werkt averechts, vóór je het weet, zijn ze inderdaad weg. En dan heeft de kerk het gedaan! Afwijzing helpt mensen juist om die overdracht van hun opvoeding op de kerk en gereformeerd geloven te bevestigen. Deze mensen hebben herderlijke steun en zorg nodig. Zoek je naar meer en dieper geloofsleven? Dat

is mooi. Maar hoe komt het, dat je die mist? Door de kerk, zeg je? Maar hoe kan het dan, dat je dat zo ervaart in de kerk? Hoe is je opvoeding geweest? Wat voor beeld van God

heb je ontwikkeld in je leven? En de boodschap van de kerk? Die moet eveneens die moeite en dat zoeken erkennen. Preken moeten niet anti-evangelisch zijn maar moeten Christus zelf in het stralende middelpunt plaatsen. Laat de Bijbel open gaan, laat de rijke verbanden zien. Preken moeten eigentijds zijn in die zin, dat mensen ontdekken hoe verrassend relevant de boodschap van de Bijbel is. Inspirerend en een relatie leggend met God, met Jezus, door de Geest. Kortom: niet de kerk maar Christus. Niet om daar een tegenstelling van te maken, maar om alles in de kerk transparant op Hem te laten zijn. Zodat mensen gaan uitroepen: *werkelijk, God is in uw midden* (I Kor. 14:25)!

Dat het ons voorgeschikt met de kerk juist ging om Christus zelf, is blijkbaar niet altijd zo duidelijk en overtuigend overgekomen. In ieder geval menen velen er (terecht of onterecht) zo op terug te moeten kijken. Dan moet je inderdaad op zoek naar nieuw leven. Maar als zoeken naar nieuwe vitaliteit in je geloof betekent dat je de oude 'spiritualiteit' overboord kiepert, heb je nooit echt geleerd waar het daarin ten diepste om ging: om de Heer zelf! Dan is al het andere waarin je wel die levende geloofsband herkent (of beter: meent te herkennen) beter dan dat oude. Maar als je volwassen bent, gooi je niet zo maar het 'oude' als waardeeloos aan de kant. Een andere manier van geloven kun je pas op waarde schatten als je je bewust bent van de waarde van je eigen identiteit! En is gereformeerd geloven dan niet ten diepste niets anders dan Christus zelf ontmoeten?

Ds. Klaas van den Geest is predikant van de Gereformeerde Kerk te Hengelo.

Bemoediging midden in het leven 2

Over 'de volharding van de heiligen'

We zijn allemaal gevoelig voor een kick. Gewoon een tevreden gevoel is niet voldoende. We willen net even iets heel anders voelen. We willen graag wat meemaken. Het gevoel hebben dat er wat gebeurt en dat we daarin of daarbij betrokken zijn. Dat geeft een extra. We willen allemaal wel even geraakt worden, een brok in onze keel voelen, een traan voelen opwellen, even geschokt zijn.

R. Vellinga ■

Betrokkenheid

Wanneer we geen kick meer ervaren, wordt het leven eentonig. Maar het gaat verder. Het al of niet ervaren van een kick heeft consequenties voor onze betrokkenheid. Als we ergens niets bij voelen, dan is dat niet voor ons bestemd. Daar kunnen we dan niets mee. En dan haken we af. Een liedje moet ons raken, anders luisteren we niet meer. Een spreker moet onze emotionele snaren beroeren, anders boeit zijn verhaal ons niet meer. ('Boeih...')

Christenen zijn kinderen van deze tijd en dus ook gevoelig voor een kick. Geeft een lied ons het gevoel dicht bij God te zijn? Worden we even geroerd tijdens de preek? Steeds meer worden kerkdiensten en preken beoordeeld op de vraag of ik wat voel. Dus gaan we op zoek naar diensten of bijeenkomsten waar ons gevoel aan z'n trekken komt. Of we doen dat niet - braaf of trouw als we zijn -, maar haken in de eigen kerk wel af als we geen kick ervaren. Veel christenen verlangen ernaar aangeraakt te worden. Dat kan een puur, een oprecht verlangen zijn. We willen niets liever dan dicht bij God komen, meer van Hem ervaren in ons leven. In veel kerkdiensten wordt dan ook gebe-

Dordtse Leerregels V kent een legitieme plaats toe aan allerlei vormen van gevoelservaringen: bijvoorbeeld een vurig verlangen naar volmaaktheid en verdriet over zonden. Maar die gevoelens staan niet op zichzelf. Ze zijn niet los verkrijgbaar. Ze maken deel uit van een proces van bekering dat Gods Geest in zondaars werkt. Soms zijn die gevoelens al voorafgegaan door een heel bekeringsproces. Dat zien we in Dordtse Leerregels V bijvoorbeeld bij de beschrijving van een vurig verlangen naar volmaaktheid. Dat verlangen ontstaat na bekering van zonden, na verootmoediging, na toevlucht nemen tot Christus. En als het verlangen gevoeld wordt, wordt niet alleen dat verlangen gekoesterd. Het koesteren van het verlangen gaat weer samen met een gevecht om nu heilig voor God te leven. Wat voor de toekomst verlangd wordt - een volmaakt leven - wordt voor zover mogelijk ook in het leven op aarde nagestreefd.

Een ander voorbeeld: het verdriet over zonde. Dat is een bijzondere emotie. Zou zij vaak voorkomen? Laten we er maar om bidden. Dit verdriet maakt deel uit van Gods vernieuwende werk in de zondaar. Maar ook dit verdriet blijft niet op zichzelf staan. Deze emotie gaat gepaard met verlangen naar vergeving. En als de genade van God opnieuw ervaren wordt, volgt aanbidding en inzet voor een heilig leven. De tekst van de Dordtse Leerregels geeft niet meteen de indruk dat het in hoofdstuk V gaat om kortdurende emoties. Maar die bestaan natuurlijk wel. Veel christenen kunnen daarvan getuigen. Het is zeker mogelijk dat bijvoorbeeld het verlangen naar volmaaktheid tijdens een kerkdienst sterker gevoeld wordt dan op andere momenten. Dat zelfde geldt voor het verdriet over de zonde. Zulke momenten mogen we koesteren. Maar, we moeten ze ook benutten! Buit ze uit. Gebruik ze als aansporing om je meer in te zetten voor een heilig leven of om tot een welgemeend dieper berouw te komen en

*een kick alleen is nog geen bekering,
daar moet je iets mee doen*

den om aanraking door de Geest. Als de Geest ons aanraakt, zal dat goed voor ons zijn, zegenrijk en heilzaam. Laat dat heel duidelijk zijn. Maar het zou wel eens zo kunnen zijn dat velen de korte beroering van het gevoel - de kick - tijdens de dienst beleven als die aanraking door de Geest. Het woord 'aanraking' geeft aanleiding dat te denken. Het is een mooi woord. Het is ook zeker geen verkeerd woord! Maar, het woord lijkt toch wel te wijzen op vooral een kortstondig gebeuren.

tot aanhoudend gebed om vergeving. Een kick alleen is nog geen bekering! Een kick is bedoeld als stimulans. Daar moet je iets mee doen. Als kickmomenten wel volledig op zichzelf blijven staan, dan zijn dat gemiste kansen.

Blijvende blijdschap

Veel christenen zoeken steeds weer naar gelegenheden waar ze een diepe gevoelservaring kunnen opdoen. Sommigen worden daar echt blij en warm van. Toch is het goed om ook dan te blijven beseffen dat geloofsgeluk niet afhankelijk is van één of meer kicks die we mogen ervaren. Op die manier zou het geloof wel eens op een teleurstelling kunnen uitlopen wanneer de kicks uitblijven. Geloofsblijdschap is niet de optelsom van het aantal indrukwekkende gevoelservaringen. Geloofsblijdschap valt of staat ook niet met het vóórkomen van zulke momenten.

Fundamenteel is dat een levende relatie met God blijdschap geeft. Blijvend (art. 12). Niet dat we altijd uit ons dak gaan van vreugde. Het is een diep gevoeld geluk dat niet verdwijnt. Zelfs in moeilijke momenten in ons leven. Gods nabijheid en Gods beloften van uitredding blijven ons altijd vreugde geven. Het zien van Zijn aangezicht is ons zoeter dan het leven (art. 13). De vreugde is er ook omdat we ervaren hoe de volharding in ons leven uitwerkt. Steeds maar weer zorgt God er voor dat we bij Hem blijven, naar Hem terugkeren, doen wat Hij vraagt. Dat geeft ons hoop voor de toekomst. Hij laat ons nooit los. Niets en niemand kan ons deze permanente vreugde, deze blijvende blijdschap van het geloof afnemen.

Bij kicks moeten we nóg ergens op bedacht zijn. Ze kunnen zo maar onderdeel zijn van ons verlangen naar steeds meer en meer. Niet

bekering vraagt inzet

onderdeel van ons verlangen om ons steeds meer toe te leggen op het dienen van God. Wel onderdeel van ons verlangen naar het steeds maar weer ervaren van een kortstondige streling of beroering van het gevoel. Steeds maar weer een lekker extraatje, zoiets als slagroom op de koffie. Dordtse Leerregels V heeft niets gemeen met dat consumptiegeloof. Wie steeds zoekt naar kicks, zonder zich in te zetten voor veranderingen in zijn relatie met God, moet zich echt afvragen wat de waarde van kickmomenten is. Misschien kan dan zelfs het moment komen dat je je moet afvragen of de kicks wel aanrakingen van de Geest zijn.

Een kick moet zijn ingebed in een proces van bekering. Dat betekent ook dat een kick moet samengaan met inzet in het gewone leven - na de kick. Als het in geloof alleen of vooral om consumeren gaat, loopt het een keer spaak. Bekering vraagt inzet. Alles wat voor die inzet nodig is, wordt ons door Christus gegeven. Maar dan nog geldt, dat we ons wel moeten willen inzetten. Bekering is je helemaal en steeds weer aan Christus overgeven, strijden tegen de

zonden, je toelleggen op een leven naar Gods wil. Opvallend zijn de woordjes die de opstellers van de Dordtse Leerregels meteen al aan het begin van hoofdstuk V gebruiken: 'voortdurende verootmoediging'. Niet even. Niet voor het moment. Maar voortdurend.

'Steeds meer het vlees doden door de Geest der gebeden.' Steeds meer dus. Dat betekent een intensieve en langdurige gebedsstrijd. 'Oefenen in een godvrezend leven.' Oefening is bepaald wat anders dan even consumerend genieten van een streling van het gevoel. Ook in art. 4 weer dat woordje 'voortdurend'. 'Daarom moeten zij voortdurend waken en bidden, dat zij niet in verzoeken geleid worden.' Niets eenmaligs. Maar voortdurend. Niet even passief genieten van heerlijke gevoelens. Maar voortdurend waken en bidden. Art 5: hoe terugkeren op de weg na grove zonden begaan te hebben? Niet door op zoek te gaan naar de eerstvolgende kick, maar door het tonen van 'ernstig berouw'. Ernstig berouw is veel meer dan een eenmalige traan in een emotioneel moment! En als dan vergeving ontvangen is en genade wordt ervaren, blijft het alweer niet bij consumeren alleen. Dan volgt aanbidding. En naast de aanbidding zullen gelovigen zich voortaan des te

fundamenteel is dat een levende relatie met God blijdschap geeft

meer inspannen om hun behoud met vreze en beven te bewerken (art 7). Inspannen dus. Ook art. 12 spreekt weer van ernstig en voortdurend oefenen. Daar gaat het over het oefenen in dankbaarheid en goede werken. En als laatste voorbeeld art. 13. Wanneer het vertrouwen te zullen volharden herleeft, blijft het niet bij het genieten van die ervaring. 'Nee, zij zorgen er juist des te meer voor, nauwgezet op de wegen van de Here te blijven.' Heerlijke ervaring gaat samen met nauwgezette toewijding aan de Heer!

Van kicks kunnen en mogen we genieten. Ja, dat mag een gereformeerde best zeggen. Laat een gereformeerde in reactie op de evangelische of charismatische beweging niet zeggen dat hij niets met emoties heeft. Maar hij zal er wel wat bij zeggen: een kick alleen is nog geen bekering. Als je je wilt bekeren, ga dan op niet zoek naar de kick, maar zoek God in Zijn Woord en laat je geloof versterken door het gebruik van het Heilig Avondmaal. Bid aanhoudend en deel alles met Hem. Als je dan een geloofskick mag ervaren, geniet ervan en doe er je winst mee!

Roelof Vellinga is journalist te Hilversum en bereidt zich door theologiestudie voor op een onderzoek naar art. 8 van de Kerkorde.

Voorzichtig omgaan met gewetensbezwaren

Tijd voor nieuw SER advies?

De inkt van het regeerakkoord was nog niet droog, of het debat over de positie van de bezwaarde trouwambtenaar brak in alle hevigheid los. In veel gemeenten worden kortzichtige moties aangenomen om bezwaarde ambtenaren, die geen 'homohuwelijk' willen sluiten, te weren. Wethouder Rozema van de ChristenUnie te Drachten kreeg een motie van de gemeenteraad aan zijn broek. Daarop legde hij zijn functie als buitengewoon ambtenaar van de burgerlijke stand neer. Wat mij betreft een te vlotte acceptatie in een vraagstuk over de vrijheid van geweten. Gewetensvrijheid is een thema om in de rechtsstaat borg voor te staan. Na zeventien jaar is het zinvol om een nieuw advies van de SER over 'gewetensbezwaren in de arbeid' te vragen.

J. Westert ■

De rechtszekerheid van bezwaarde ambtenaren van de burgerlijke stand staat al sinds de invoering van de wettelijke gelijkstelling van het huwelijk van mensen van het gelijke geslacht onder druk. In de gemeente Leeuwarden werd ambtenaar Eringa al eerder geconfronteerd met de gevolgen van haar bezwaren tegen voltrekking van het huwelijk aan mensen van hetzelfde geslacht. Via een procedure bij de Commissie Gelijke Behandeling kreeg zij het recht aan haar zijde, maar daarmee is in de praktijk de rechtszekerheid van zittende ambtenaren en zeker van solliciterende ambtenaren kennelijk niet afdoende geregeld. Sinds het nieuwe regeerakkoord wordt het debat met een ongekende felheid gevoerd. Gemeenteraden voeren de discussie of zij bezwaarde ambtenaren nog wel willen benoemen. Gemeenten gedragen zich op dit onderwerp soms meer als actiegroepen tegen het regeerakkoord, dan als overheden die oog hebben voor de positie en gevoelens van minderheden.

Regeerakkoord

Het regeerakkoord herbevestigt de positie van de ambtenaren van de burgerlijke stand. "Overeenkomstig het destijds geformuleerde beleid brengt zorgvuldige omgang met gewetensbezwaarde ambtenaren van de burgerlijke stand met zich dat in onderling overleg in plaats van

een gewetensbezwaarde een andere ambtenaar van de burgerlijke stand een huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht voltrekt, mits in elke gemeente de voltrekking van een dergelijk huwelijk mogelijk blijft. Mochten er in de gemeentelijke praktijk problemen ontstaan, dan zullen initiatieven worden genomen om de rechtszekerheid van gewetensbezwaarde ambtenaren veilig te stellen." Dat is een heldere zin, die het staande beleid verduidelijkt. Inmiddels is er naar aanleiding van deze passage die uit zichzelf niet tot nieuwe voorstellen leidt, een brede discussie ontstaan. Enkele bezwaarde ambtenaren hebben hun harp aan de wilgen gehangen. Dat betreurt ik, omdat Nederland een lange traditie kent, waarin de vrijheid van het geweten wordt gehonoreerd. Vanwege het a-historische en principiële karakter van deze gemeentelijke besluitvorming had een bestuurder namens de ChristenUnie een krachtiger positie mogen innemen. Het besluit om als buitengewoon ambtenaar van de burgerlijke stand terug te treden, waardoor hij als wethouder zijn positie behield, is geen stevig signaal. Had in deze zaak niet het belang van een principiële stellingname moeten prevaleren? Bovendien lijkt de bevestiging van het juridisch gelijk in het verschiet te liggen.

Borg staan

Eerst terug naar de wetsgeschiedenis. Tijdens de kamerbehandeling van het wetsvoorstel tot openstelling van het huwelijk voor mensen van hetzelfde geslacht heeft toenmalig staatssecretaris Cohen aangegeven dat er respect moet zijn voor bezwaarde ambtenaren. Een ambtenaar moet niet gedwongen kunnen worden een 'homohuwelijk' te sluiten. Zijn plaats kan door een ander worden ingenomen, zelfs van buiten de eigen gemeente. De oplossing was van praktische aard en maakte een wetsbepaling over de positie van gewetensbezwaarde ambtenaren niet nodig. Deze lijn is door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten naar alle gemeenten vertolkt. Uiteraard heeft de materie in de afgelopen jaren voor de nodige discussie gezorgd, maar niet met de hetzerige felheid van de laatste maanden.

Bovendien verschaft de eerdere zaak tussen de gemeente Leeuwarden en ambtenaar Eringa richtinggevende duidelijkheid over de rechtzekerheid van de bezwaarde ambtenaar. De zinsnede in het regeerakkoord volgt die bestendige lijn van de Commissie Gelijke Behandeling om gewetensbezwaren tegen sluiting van het homohuwelijk te honoreren. Om die reden mag een gemeente een ambtenaar niet ontslaan of een sollicitant afwijzen. In juridische zin staat een bezwaarde ambtenaar tamelijk sterk. Als er een keer goed doorgeprocedeerd wordt, zal de rechter waarschijnlijk tot eenzelfde oordeel komen. En dan hebben we het tot nu toe zelfs nog niet gehad over artikel 3 van de grondwet, waarin wordt bepaald: "Alle Nederlanders zijn op gelijke voet in openbare dienst benoembaar."

De keuze voor de lijn van procederen was mij dierbaar geweest. Borg staan voor de 'vrijheid van geweten' mag iets kosten. Dat geldt zeker binnen een partij als de ChristenUnie, waar de klassieke grondrechten altijd met verve zijn verdedigd. Dan moet iemand zich niet laten verleiden tot een week compromis. Situaties, waarin iemand op grond van levensovertuiging - om met de woorden van Luther te spreken - vaststelt: "Hier sta ik, ik kan niet anders", verdienen principieel respect in een rechtsstaat. Een christenambtenaar zal het veel vaker niet eens zijn met bestuurs- en beleidsbeslissingen van de overheid, maar over het algemeen gewoon de wet uitvoeren. Met de openstelling van het huwelijk is een principiële grens overschreden en ligt de situatie anders. De definitie van het huwelijk is fundamenteel gewijzigd. In die situatie moeten gemeenten het niet vreemd vinden, dat de openstelling van het huwelijk voor mensen van hetzelfde geslacht leidt tot ernstige bezwaren bij ambtenaren van de burgerlijke stand. Hun bezwaren vertolken bovendien gevoelens bij een behoorlijk deel van de bevolking. Gemeenten die erop uit zijn bezwaarde ambtenaren te weren, tonen te weinig respect voor het democratisch beginsel

van gewetensvrijheid. Principieel bezwaarde ambtenaren zijn er in hun vezels van overtuigd dat God het huwelijk heeft ingesteld als een verbintenis tussen man en vrouw. Het huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht is voor hen geen huwelijk, dat zij op grond van hun levensovertuiging kunnen en willen voltrekken. Nu kun je de taak van de ambtenaar terug brengen tot het uitvoeren van een eenvoudige rechtshandeling, waarmee je uitvoering geeft aan de Nederlandse wet. Er wordt geen persoonlijke instemming met de wet verlangd. Voor de buitengewoon ambtenaar van de burgerlijke stand komt daar het aspect van een persoonlijke inkleuring van de huwelijkssluiting bij. Tijdens de ceremoniële plechtigheid kun je als persoon niet aan de kant blijven staan. De ambtenaar probeert met zijn woorden aan te sluiten bij de opvattingen het bruidspaar. In geval van gewetensbezwaren komt hij zichzelf daar tegen en gaat het niet meer om een eenvoudige rechtshandeling, als het opmaken van een huwelijksakte.

Breuk met traditie

Als de overheid vindt dat gewetensbezwaarde ambtenaren bij de burgerlijke stand niet welkom zijn, is dat een tamelijk fundamentele breuk met de opgebouwde traditie om bescherming te bieden aan mensen met gewetensbezwaren. De discussie rond de ambtenaar van

hun bezwaren vertolken bovendien gevoelens bij een behoorlijk deel van de bevolking

de burgerlijke stand kenmerkt zich door een dwangmatig libertijns denken over gelijkheid. Ze geeft blijk van een geringe historische kennis. Er is altijd ruimte gelaten voor gewetensbezwaarde burgers. Defensie kent de mogelijkheid tot dienstweigeren. In de sociale zekerheid kennen we de gemoedsbezwaarde tegen de AOW en andere verzekeringen. Dat geldt ook op het punt van inenting. Tijdens de abortuswetgeving is de positie van de gewetensbezwaarde werknemer in de wet gehonoreerd. In 1990 heeft de Stichting van de Arbeid een leidraad uitgegeven over gewetensbezwaren en arbeid. De SER kwam met een advies over dit onderwerp en sinds 1994 kennen we een bepaling in het Burgerlijk Wetboek.

Vanuit de beschermwaardigheid van het leven is de weigering van een arts om euthanasie te weigeren toetsbaar en wordt een dergelijk beroep op het geweten aanvaard. Als de wet iets toestaat, betekent dat niet dat er geen gewetensbezwaar meer mogelijk is.

De discussie is ook in alle felheid gevoerd rond zondagsarbeid. Indertijd is het wetje Bussemakers/van Dijke aangenomen waardoor een werknemer niet verplicht kan worden om op

zondag te werken. Inmiddels kennen we ook het voorbeeld van de solliciterende sluiswachter, die op zondag vanwege zijn geloofsovertuiging niet wilde werken. Hij heeft zich met recht beroepen heeft op de Commissie Gelijke Behandeling. De CGB oordeelde in dit geval dat er sprake is van verboden indirecte discriminatie op grond van godsdienst. Bovendien woog de CGB in haar oordeel mee dat er voldoende sluiswachters waren die wel op zondag werken. Eén sluiswachter zal deze overheidsdienst niet voor onoverkomelijke problemen in de uitvoering van het werk plaatsen. Deze recente uitspraak maakt duidelijk, dat gewetensbezwaarde ambtenaren van de burgerlijke stand terecht pleiten voor respect voor hun diepgewortelde levensovertuiging.

Gemeentebesturen die de positie van gewetensbezwaarden niet willen honoreren, zorgen voor een breuk in ons rechtstelsel. Men overvraagt de vrijheid van geweten. Ten principale mag je van burgers niet dwingen gelijk te denken. “De gedachte dat op voorhand kan worden aangewezen door een maatschappelijke meerderheid of dominante groep tegen welke zaken

er is altijd ruimte gelaten voor gewetensbezwaarde burgers

mensen gewetenbezwaren mogen hebben en tegen welke niet, miskent de aard van het geweten”, zo formuleerde filosoof Anders Schinkel onlangs. “Iemand die zich beroept op zijn geweten, beroept zich eigenlijk op de zin van zijn bestaan”, nogmaals Schinkels. Daarom is voorzichtigheid geboden. Gemeentebesturen hebben zich de afgelopen maanden wat dat voorzichtig omgaan aangaat, niet van hun beste kant laten zien. Ze lieten zich te gemakkelijk tot opportunistisch dogmatische standpunten verleiden. Van de overheid als hoeder van het algemeen belang en beschermer van het publieke domein, verlangen we meer diepgang in de standpuntbepaling.

Advies SER

Van een democratische overheid vragen wij oog te hebben voor de gevoelens van minderheden. Het ‘vrije libertijnse gedachtegoed’ dat ons het homohuwelijk heeft gebracht, laat zich in het publieke debat over de positie van de ambtenaar van de burgerlijke stand, van haar smalste zijde zien.

In het regeerakkoord is in alle voorzichtigheid benadrukt dat de rechtszekerheid van gewetensbezwaarde ambtenaren veiliggesteld dient te worden. Met de grote-stappen-snel-thuis-benadering door verschillende gemeenten, zit er weinig anders op dan dat er door het kabinet initiatieven worden genomen om die rechtszekerheid wettelijk te verschaffen. Die route zal voor de ChristenUnie nog lastig genoeg worden. Ik pleit er voor om het debat over de rechtszekerheid van gewetensbezwaarden in een bredere context te plaatsen. Bijvoorbeeld doordat wordt aangesloten bij bepalingen uit het Burgerlijk Wetboek, waarin is opgenomen dat beëindiging van de dienstbetrekking door de werkgever kennelijk onredelijk geacht kan worden “wanneer deze geschiedt wegens het enkele feit dat de arbeider met een beroep op een ernstig gewetensbezwaar weigert de bedongen arbeid te verrichten”. Deze wettelijke bepaling kwam voort uit een unaniem advies van de Sociaal Economische Raad, die in 1990 een wettelijke regeling had bepleit. Sedert 1990 wordt er rond de zondagswetgeving, op medisch-ethisch terrein en nu bij de burgerlijke stand steeds opnieuw gesproken over de rechtszekerheid van bezwaarde werknemers. Tegen die achtergrond is er alle reden om aan de Sociaal Economische Raad (SER) te vragen om op enige termijn te komen met een evaluatie en een nieuw advies over de positie van gewetensbezwaarden in de arbeid.

Jan Westert is lid van het curatorium van de mr. W. G. Groen van Prinstererstichting.
Reacties: J. Westert@planet.nl

Gezang 104: Dit is de dag, dit is het uur

lied van de week

Het lied van deze week is een betrekkelijk nieuw pinksterlied. Het werd voor het eerst gepubliceerd in deel zes van de liedbundelserie *Zingend Geloven*, die in 1998 bij Boekencentrum te Zoetermeer verscheen.

De tekst werd geschreven door Sytze de Vries (geb. 1945 te Leeuwarden).

J. Smelik ■

Na zijn theologiastudie werd De Vries in 1972 predikant in het Groningse Peize en later in Purmerend. In de loop der tijd ontstond bij hem grote belangstelling voor taal, literatuur en het kerklied. Vanaf 1981 schrijft hij teksten voor kerkliederen. Dat werd onder meer gestimuleerd doordat hij jarenlang redacteur was van het oecumenisch leesrooster *De eerste dag*. Bij dit rooster ging hij liedteksten schrijven. Tevens werd hij medewerker van het NCRV-programma *Lied van de week*.

Het liedoeuvre van Sytze de Vries omvat op dit moment ruim 250 liedteksten. Veel ervan zijn gemaakt voor de liturgische praktijk in de Oude Kerk van Amsterdam, waar De Vries predikant was van 1988 tot 2005. In januari 2006 startte hij in Utrecht 'De Vertaalslag', een werkplaats waar hij werkt om "de bijbelse verhalen en grondwoorden levend te houden, te vertalen, in samenspel met (andere) artistieke disciplines, zoals de (kerk)muziek, de poëzie, de vertelkunst, de beeldende en de schilderkunst."

Tekst

Wanneer u het lied doorleest, zult u merken dat het voortdurend teruggrijpt op beelden uit Handelingen 2. Mooi vind ik de tweede regel van vers 6 ("...de Geest vult ons gemis") waar ik associatief de echo hoor van het schriftgegeven dat de Geest op pinksterdag het huis vulde waarin de apostelen waren samengekomen. De liefde als oplaaiend vuur in couplet 1 refereert aan "een soort vlammen, die zich als vuurtongen verspreidden en zich op ieder van hen [apostelen] neerzetten" (Hand. 2:3). Naar de hevige windvlaag, waarover in Handelingen 2 vers 2 sprake is, wordt verwezen in strofe 3 ("...blaast ons bestaan nieuw leven in...") en in strofe 7 (een wereld die door een nieuwe wind geschoond wordt). Hierbij moet ook bedacht worden dat het Hebreeuwse woord voor 'geest' ook 'adem' (vgl. str. 3, r. 2) en 'wind' betekent. Ten slotte noem ik het taalwonder uit Handelingen 2 dat De Vries in dit lied gebruikt: mensen uit alle landen en streken horen in hun eigen taal de apostelen spreken over Gods daden. Daarmee werd duidelijk dat Gods evangelie

voortaan de wereld over zou gaan, dat oude grenzen afgedaan hebben en dat mensen elkaar verstaan (vgl. str. 3, r. 3 en 4, str. 4).

In het lied legt Sytze de Vries ook een duidelijk verband tussen het oogstfeest, de vijftigste dag na Pasen wanneer het Wekenfeest ('Sjawoeot') begint. Tijdens dit feest werden de 'eerstelingen' van de oogst (d.w.z. datgene wat het eerst wordt geoogst) geofferd aan God, zoals in Leviticus 23 vers 15 staat te lezen: "Vanaf die dag na de sabbat, vanaf de dag dat de schoof omhooggeheven is, moeten zeven volle weken worden afgeteld, zestien tot de dag na de zevende sabbat. Vijftig dagen moeten jullie aftellen, en dan moeten jullie de HEER een graanoffer aanbieden uit de nieuwe tarweoogst" (Vergelijk: strofe 2).

De vijftigste dag na Pesach was tevens de dag waarop de Here met zijn volk bij de Sinaï een verbond sloot. Zodoende wordt met Sjawoeot ook herdacht dat God zeven weken na de uittocht uit Egypte (Pesach) aan zijn volk de Thora, de Tien Woorden, gaf. De kern van de Thora heeft Christus in Matteüs 22 vers 37-40 samengevat met de woorden: "Heb de Heer, uw God, lief met heel uw hart en met heel uw ziel en met heel uw verstand. Dat is het grootste en eerste gebod. 39 Het tweede is daaraan gelijk: heb uw naaste lief als uzelf."

Wanneer u vanuit dit gegeven de liedtekst bekijkt, ontdekt u dat 'liefde' een centraal thema in dit lied is. Zowel in het eerste als in het laatste couplet komt het ter sprake: in het eerste vers (regel 2) laait de liefde op als vuur, en in het slotcouplet is de liefde een lopend vuur.

Melodie

De liedtekst heeft een strofevorm die erg veel voorkomt in de kerkliedtraditie: elk couplet heeft vier regels bestaande uit vier jamben (onbeklemtoonde-beklemtoonde lettergreep). Je kunt daarom bij deze strofevorm veel melodieuze plaatsen, zoals die van psalm 100, 134, de 'Avondzang' en 'Korn Schepper Geest'. Het lied van Sytze de Vries gaat in het *Gereformeerde Kerkboek* vergezeld van een melodie van Willem Vogel. Die melodie staat ook bij de tekst

afgedrukt in *Zingend Geloven*, deel zes uit 1998. Om een of andere reden is in de liedbundel van Sytze de Vries, *Tegen het donker* (100 liederen om samen te zingen) die in 2002 verscheen, een andere melodie opgenomen, en wel die van gezang 237 uit het *Liedboek voor de Kerken*. De melodie van Willem Vogel is nauw verwant aan de Geneefse psalmmelodieën. Nu weet ik niet of alle organisten even gelukkig zullen zijn met Vogels melodie, want zij staat in B-groot, een toonsoort die we weinig aantreffen bij kerkliederen. De toonsoort heeft vijf kruizen en komt daarmee dus bepaald niet tegemoet aan de zwarte-toetsen-vrees van menig pianist/organist. Als zanger heeft u hier geen last van;

u zult merken dat de melodie eenvoudig aan te leren is. Er moet even op gelet worden dat tussen de regels geen rusten genoteerd staan, met uitzondering van regel 4 die met een kwartnoot-rust begint. Verder vraagt het ritme in de regels 1 en 4 wellicht even aandacht: de vierde noot (fis) moet niet verlengd worden tot een gepuncteerde halve noot.

Dr. Jan Smelik is hymnoloog-musicoloog en woont te Zuidhorn.

**Nederlandse Stichting
"Verpleegkundigen
voor Israël"**

Ook uw steun is nodig!
De V.V.I. stelt zich ten doel:
Israël helpen met de verpleging
van alle bevolkingsgroepen,
ongeacht afkomst en overtuiging.

Verpleegkundige Hulp
discrimineert niet...

Giften graag op giro 3885840
t.n.v. Penn. VVI, Postbus 476,
3440 AL Woerden
Int.: Secretariaat tel 010-4137951
email: adm.vvi@planet.nl

Ook bemiddeling bij uitzending vrijwilligers

Geeft u om Israël, geef dan voor Israël

dit Koningskind

Voor vrijwilligers, ambtsdragers,
leden en belangstellenden

Themadag 'Zo gewoon mogelijk'
op D.V. zaterdag 2 juni 2007

Met o.a:

- Hoe kan de kerkelijke gemeente praktisch vorm geven aan inclusie (mensen met een handicap kunnen niet gemist worden!)
- Kinderen met autisme in de kerk (Tineke Liefhebber)
- Informatie over de campagne

kijk, zie, ontdek

dit Koningskind
kijk zie ontdek

Aanvang: 10.30 uur
Locatie: Scholengemeenschap Guido de Brès,
Paladijnenweg 253 te Amersfoort
Opgave vóór 30 mei: info@ditkoningskind.nl
of 030-2363788

www.ditkoningskind.nl